

שעור על ברכות התורה

(לתלמידים חדשים בישיבה קולג')

גמ' ברכות י"א ע"ב--מאי מברך? אמר רב יהודה אמר שמואל: אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה. ורבי יוחנן מסיים בה הכי: הערב נא ה' אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך ועוסקי תורתך, ברוך אתה ה' המלמד תורה לעמו ישראל. ורב המנונא אמר: אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו. ברוך אתה ה' נותן התורה. אמר (ג"י הרי"ף: והא דר' המנונא) רב המנונא: זו היא מעולה שבברכות. (ג"י הרי"ף: אמר ר"פ) הלכך לימרינהו לכולהו.

ורש"י: חו היא מעולה שבברכות - המורה, לפי שיש בה הודאה למקום וקילוס למורה ולשראל.

הקושיות:

-אם ה"מעולה" לפי רש"י הוא שהברכה היא שבח, אז הוי ברכת שבח והודי"י, וא"כ צריכה לבוא לפני ברכת המצוה (אקב"י לעסק בד"י) ולא מיד לפני קיום המצוה, דהוי הפסק, וכדוגמת ברכת המוציא שהיא קודמת לברכת אכילת מצה, וכמו"כ כשיש ברכת שבח וברכת המצוה, וה"י בקידוש של שבת שבפ"ג קודמת לברכת במצוה של קידוש היום.

-אם אמנם אב"ב (=אשר בחר בנו) היא המעולה, מדוע "הלכך לימרינהו לכולהו", מדוע לא לברך רק אב"ב?

-מדוע מברכים על קרה"י בצבור רק אב"ב שהיא שבח והודי"י, ומשמיטים ברכת המצוה?

ובישוב קושיותינו נל"ד שברכת אב"ב אינה סתם ברכת שבח והודי"י כמו ששמע מדברי רש"י הנ"ל, אלא שסגולתה היא שהיא גם שבח והודי"י, גם ברכת המצוה, גם ברכת הנהנין--כולן כרוכות יחד, ואשר בגלל זה אמר ר' המנונא "זו היא מעולה שבברכות".

ואמנם, המעיין בדברי רש"י יראה שיש בהם ג' יסודות: "הודאה למקום וקילוס לתורה ולשראל". הראשונה, הודאה למקום, היינו ברכת שבח והודי"י. השנייה, קילוס לתורה, היא ברכת הנהנין, שנהנה מד"י, והשלישית, קילוס לישראל, היינו ברכת המצוה, שמקיים את המצוה שנצטוו לעם ישראל. לפיכך, ברכה זו של אב"ב נחשבת בכל שלשת הסוגים. ולפיכך כשמרכין כל ג' הברכות, אקב"י לעסק בד"י הריהי ברכת המצוה, והערב היא ברכת הנהנין (וראיה לזה עצם הנוסח של והערב...בפינו וכו'), ואז משמשת אב"ב כברכת שבח בלבד, אבל בהעדר שאר הברכות היא משמשת לכל ג' הסוגים של ברכה.

ועוד: ודאי היתה להם מסורה שמברכין בכל בוקר לפני ת"ת, שהרי לא חידשו חכמים מִטְבֵּעַ הברכות מעצמם, רק שלא היה ברור להם איזו ברכות וכמה ברכות וסדר הברכות וגם מתי מברכין אותן, וכנראה מן הסוגיא לפני כן, אם מברכים רק על מקרא או גם על מדרש ומשנה ותלמוד. ובכן, כשאמר ר"פ (לג"י הרי"ף) "הלכך לימרינהו לכולהו" לא שהתכוון לשאר ברכות התורה, אלא לכל ההזדמנויות, דהיינו לא רק לברכת התורה שאדם מברך לפני שלומד כיחיד, אלא גם לברכת התורה שמברך לפני קרה"י בצבור.

ועל כן באה אב"ב מיד לפני קיום מצות ת"ת, כי היא כוללת ג' מיני הברכה ולפיכך אינה נחשבת כהפסק בין אקב"ו לעסק בד"ת לעצם מעשה ת"ת. (וק"ק א"כ מדוע יש צורך מל לברכת אקב"ו לעסק בד"ת, אלא שיש לומר שמ"מ קבעו ג' ברכות -- למקרא למדרש ולמשנה-תלמוד)

ולפי"ז מיושבות כל שלשת הקושיות שהצגנו.

אולם קשה מברכת שהחיינו שודאי אינה אלא שבח והודי"י והיא באה באחרונה סמוך לקיום המצוה בקידוש היום של יו"ט ובחנוכה ופורים וכו'. אלא שי"ל שתמיד יש צורך שברכת הזמן תחול על מעשה מסוים, כגון מעשה מצוה או אפילו בהנאה כגון כששובש בגד חדש, ובברכת הזמן נחשבת כמתארת ומעטרת ברכת המצוה שהיא החלות של חיוב ברכת הזמן, ולכן נחשבת שהחיינו כחלק של ברכת המצוה, ובכן מה שהיא סמוכה למעשה המצוה היא לא בזכות עצמה, שהלא היא שבח והודי"י, אלא בזכות ברכת המצוה שהיא היא הגורם לברכת הזמן.

דברי התעוררות: כשאנו מתחילים זמן חדש, ובמוסד חדש, עלינו להתחזק בת"ת שלנו ולדעת שזה שבח להשי"ת--חלק אינטגרלי של עבודת ה'--וברכה על מצוה שהיא המצוה הכי-כוללת של התרי"ג, ויותר מזה--**ברכת הנהיין** שהיא כעין נטילת רשות מאת הקב"ה ללמוד תורתו, דבר שלא ניתן לכל מאן דהו, כגון נכרים שעליהם אמרו חז"ל שאסור ללמדם תורה דכתיב "מורשה קהילת יעקב", אל תיקרי מורשה אלא מאורשה. וא"כ זוהי זכות נדירה, וכאמרם ז"ל "רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות". הלואי שלמדו ליהנות הנאה אדירה מת"ת שלכם. "טעמו וראו כי טוב ה' אשרי הגבר יחסה בו".